

חוקת התבים פרק שלישי בבא בתרא

לח.

עין משפט גזר מצוה

מתקף לה רבא. אמאי קנה קרקע דכנגד האילן מאחר דתנן לא קנה קרקע כלל לא קנה. ודקשיא לכו דכיון דלהתקיים בקרקע זו קנאו נמלא שקנה ייקת הקרקע גם ליטע אחר במקומו של זה אחר שייבש או יקלף: **לימא ליה.** מוכר: **כורכמא דרישא וזניו לך.** קרו"ג אורינגטי"ל ורגילים למכרו בקרקע ומניחו עד

שיגמור פריו ועוקרו. אף האילן שמכרתי לך לפירותיו הקרקע לא מכרתי לך אלא להניח אילן בקרקע שלי כל ימי שזרין לקרקע עד שייבש היינו דומיא דכרכוס ומאחר שייבש לא תהני לו הקרקע עוד: **עקור כורכמא דרישא וזניו.** כמו שעוקרים את הכרכוס אחר שנתבשל ואינו יכול ליטע כרכוס אחר במקומו גם אתה לא תטע אילן אחר במקומו: **אלא אמר רבא.** האילן הצל הוא דקני לקרקע שמתחת האילן בכל מחמת הטענה שנתת למוכר כפירות מוכרתי לו האילן והקרקע שמתחתו ליטע אחר במקומו ובשטר ואכלתיה שני חוקה ולא נזכרתי בשטרי יותר משלש שנים דהשתא לא דמי לכורכמא דרישא: **א"ל מר קשיא צביה דרז חסדא לרז אשי.** מאחר שהקונה דקל יחיד נאמן בטענה זו ויטע אחר במקומו אי כורכמא דרישא זבין ליה אם מכר לו סתם דקל לפירותיו ולא פירש לו קרקע דקיימא לן אין לו קרקע דאם יבש או עקר לא יטע אחר במקומו: **מאי הוה ליה.** לנוכר למעבד שלא יבא זה בא מחמת טענה ויטע אחר במקומו דכל אדם יטעון אחר שלש שנים שפירש לו קרקע מאחר שהאילן נאמן בטענתו: **איבעי ליה למחויי.** בתוך כל שלש להודיע שלא מכר לו

קרקע אלא כי כורכמא דרישא ושוב שטר היה לי ואבד דכיון דמיתהו בן זה היה לו להזכר בשטרו: **דאי לא תימא הכי.** דמחאה כי האי גוונא לא הויה מחאה מאחר (א) שמודה בו שאוכל עכשיו מן הקרקע מן הדיון דלא הויה מחאה אלא כגמרת רצן ישראל (פ"ג ה"ג) א"ר אלעזר אפי' שתי אכסמיות כגון שלומי ונצורו והירדן מפסיק ביניהם עומד ורואה אחד משוק שדה שלו אינה חוקה עד שיהא עמו צאונה העיר וצאונה המדינה רב אמר עיקר חוקה הכנסת פירות דאפי' ראהו חורש וקוצר ומעמדי דאז וזורה וזכור ולא ראהו מכניס פירות אינה חוקה עד שיראהו מכניס פירות: **בתנאי' שלש ארצות.** בארץ ישראל: **לחוקה** זו מוז לענין חוקת שלש שנים כדמפרש ואזיל: **היה.** צעל הקרקע ציהודה והחזיק בגליל שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה אינה חוקה כדמפרש טעמא בגמרא דסתם יהודה וגליל כשעת חירוס דמי שאין שירות מלויות מוז לזו ולא הויה מחאה צעל הקרקע מחאה שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה וזהר בשטרו דהא אין שירות מלויות הלכך כיון דלזיו יכול למחות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשמיקמו והיה לו לה המחזיק לזיור בשטרו שהרי יודע שאין צעל הקרקע יכול למחות: **עד שיהא עמו צמדינה.** כגון שהיה ציהודה צעיר אחת והחזיק ציהודה צעיר אחרת דכיון דשירות מלויות הוה ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד: **א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים כו'.** לחלוק צא וזומר דאין לחוקות לחוקה דהיה בגליל והחזיק ציהודה הויה חוקה ואפילו היה באכסמיה שהוה רחוק מהלך שנה מארץ ישראל והחזיק בארץ ישראל הויה חוקה שהרי לכן האריכו שני חוקה זמן מרובה של שלש שנים כדי שיעור שאם היה באכסמיה ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה ילא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו וצעל הקרקע ולשנה שלישית יבא וימחה ובגמרא (נ"ט) מפרש אי צעיר ר' יהודה מחאה בפניו או לא ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מציתו ולפי ההוה תקנו וטעמא דר' יהודה לא משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחוקה לדידיה דלא שזיק איניש דאכלוהו לארעיה בלא רשותיה ואפילו שעה אחת ושזיק אלא לכן האריכו שלש שנים שפעמים היה המעבר רחוק אבל אי הוה המעבר צעיר הוה חוקה מיד כדאמר' לקמן בפירקין (מ"א): **גב' מאי קסבר הוה קמח.** דר' יהודה: **אי קסבר מחאה.** שמוחה צעל הקרקע במחויי אפי' שלא בפניו כגון ששניה דרין צעיר אחת ומיחה בפני שנים של שלש שנים שיהא עמו צמדינה אחרת דכיון ששניה צמדינה הויה מחאה אפי' ששנים צעיר אחת: **אפי' יהודה וגליל נמי.** היה ציהודה והחזיק בגליל מיהו מחאה: **ואי קסבר לא הויה מחאה.** דקמתי ציהודה והחזיק בגליל אינה חוקה: **אפי' היה צמדינה והחזיק ביהודה.** צעיר אחרת נמי לא מיהו מחאה ואמאי קמתי עד שיהא עמו צמדינה: **ומ"ש יהודה וגליל דנקט.** דכיון דבשעת חירוס מיירי הוה הדיון לכל המלכות שיש חירוס בין זו לזו והכי הוה ליה למיתני כל הארצות לחוקות לחוקה בשעת חירוס. ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקטו כיון דבשעת חירוס מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הויה חוקה אפילו יהודה לא מיהו חוקה ואין נראה צעירי דאם כן הוה ליה למימר דלעיל אי הכי אפילו יהודה יהודה נמי לא ועוד דהכי מתוך ר' אבא בשעת חירוס שנו שיש מגרה בין המלכות אבל עיריות של מדינה ומדינה אין ציננות מגרה:

קניי' יה משיפוליה ועד תהומא. פירש הקונטרס שאם מת יטע אחר במקומו וקשיא לר"י דבהדיא קמתי בהמוכר את הספינה (לקמן דף פ"א) גבי קנה צ' אילנות דאם מתו אין לו קרקע ונראה לר"י דלא קני מקום האילן אלא לענין שלא יוכל (א) לחפור זה חלל תחתיו דקני ליה עד תהומא ואכתי קשיא לרשב"א מהא דמיא דהניא בהמוכר את הצית (לקמן דף ע"ב) כשהקדיש ג' אילנות צוה אחר זה פודה את האילנות בשווייהן ואם היה מקום האילן קדוש כלל היה לו לפדות לפי חשבון צוה זרע חומר שעורים צמחים שקלים כסף דכן הוה הדיון כשמקדיש אפי' משהו קרקע עם האילן ואומר ר"י דצלאו הכי דמי רבא מילתייהו דנהרדעי שפיר ולרשב"א נראה דהתם כמ"ד צעיר רעה מוכר לפיכך אין קדוש אפי' מקום האילן אבל נהרדעי סברי מוכר צעיר יפה הוה מוכר: **ואי כורכמא דרישא.** לכן נקט כורכמא דרישא שמתקיים בקרקע ג' שנים דהיינו שני חוקה ודך להשהומו בקרקע כמו שיכול להתקיים: **אלא כדי שיהא באכסמיה.** דעד שם יש מהלך שנה ויותר מכאן אין דרך להרחיק יותר מקרקעו ואם הרמיק יותר לא פלוג כ:

מחאה שלא בפניו כו'. תימה דבכל דוכתי נקט מחאה ואמאי לא נקט חוקה שלא בפניו הויה חוקה ויש לומר לפי שהטעם תלוי במחאה ולא בחוקה: **שאלם המחזיק בקרקעותיו של חצירו אית ליה קלא שהוא חוקר ושאול על נכסיו אבל המחאה אין לה קול כל כך שאין המחזיק מחזר אם מוחה לו צעל קרקע לפיכך אין חוקתו חוקה כשאין יכול לשמוע מחאתו דמה יועיל שמיחה:**

דסתם
דאי הויה חוקה הויה חוקה הויה חוקה דאפי' דעדיין היה לו לתפוש הקרקע לאהר ג' אפילו הכי איבעי ליה למוכר למחויי בתוך ג' שנים דלא מכר לו כי אם האילן לבדו והיבא דלא מיחה איהו דאפסיד אנפשיה: **פ"ב** שלש ארצות לחוקה שצריך שיהיו המחזיק והמעבר במלכות אחת של הללו ג' אבל היה העורר ביהודה והמחזיק בגליל אינה חוקה משום דאין שירות מצויות דלילו ולימור ליה דהאי אחזיק בשרדו כדי שיבוא וימחה: **עד שיהא עמו במדינה.** באותו מלכות כמו ביהודה ויהודה דשירות מצויות ומצי' למימחי ולמשלח איה על ידיהו דהני שירות ואי לא מיחה הוה חוקה (א) אי לא מיחה הויה דמחאה שלא בפניו הויה מחאה: **אפי' ביהודה וגליל נמי (לא)** הויה חוקה ואמאי קמתי מתני' עד שיהא עמו במדינה:

פ"א א מיי פ"ד מהל מירה כל וסמנ עשין פ"ב טו"ש"ח ח"מ סימן רע"ו סעיף ט'
פ"ב ג ב מיי פ"ד מהל טעון וטעון ה"י י"ח סמנ עשין כ"ה טו"ש"ח ח"מ סימן קמח פ"ד כ'
פ"ג ד מיי פ"ד מהל סמנ טו"ש"ח ח"מ סימן פ"ד ה"י ש"ס ה"ל ז וסמנ טו"ש"ח ח"מ סימן קמח פ"ד א'

לעני רש"י
קרו"ג אורינגטי"ל. חריע.

רבינו גרשום

מתקף לה רבא אמאי קנה מקום האילן. לימא ליה. מוכר לזוקק לכורכמא דרישא וזבנת לך. דומיא הוא כעין שוכר אדם לחבור ירוקת של צבע כורכמא דרישא מעולה שקורין אורינגטי"ל שלא מכר לו כי אם הצבע עצמה ולא מקום הכורכמא הכי נמי מצי למימר ליה כי יבש האילן אבא הולק וזבנת לך שקורין אילן ועקר וזיל. אלא אמר רבא. משום הכי קני ליה משיפוליה ועד תהומא בבא הלוקח מחמת טענה שטרין ואמר אילן ומקומו מכר לו והחזיק בו שני חוקה ולא מיחה במקומו אדם: אי לכורכמא דרישא. כלומר האילן לבדו כל זמן שלא יתייבש מאי הוה ליה למיבד מה מועיל לו מחמתו והא ששולמו שני חוקה עדיין לא גביע זמן לקצור הכורכמא ועדיין ברשותו עומדת הקרקע שחתת הכורכמא וכן נמי האילן ומשום הכי לא מיחה ואמאי כשטרין טענת חוקה אמאי הויה חוקה ומשני דאי הויה חוקה הויה חוקה דאפי' דעדיין היה לו לתפוש הקרקע לאהר ג' אפילו הכי איבעי ליה למוכר למחויי בתוך ג' שנים דלא מכר לו כי אם האילן לבדו והיבא דלא מיחה איהו דאפסיד אנפשיה: **פ"ב** שלש ארצות לחוקה שצריך שיהיו המחזיק והמעבר במלכות אחת של הללו ג' אבל היה העורר ביהודה והמחזיק בגליל אינה חוקה משום דאין שירות מצויות דלילו ולימור ליה דהאי אחזיק בשרדו כדי שיבוא וימחה: **עד שיהא עמו במדינה.** באותו מלכות כמו ביהודה ויהודה דשירות מצויות ומצי' למימחי ולמשלח איה על ידיהו דהני שירות ואי לא מיחה הוה חוקה (א) אי לא מיחה הויה דמחאה שלא בפניו הויה מחאה: **אפי' ביהודה וגליל נמי (לא)** הויה חוקה ואמאי קמתי מתני' עד שיהא עמו במדינה:

הוא יכול לטעון אחר שלש שנים היה לו להזכר בשטרו: **דאי לא תימא הכי.** דמחאה כי האי גוונא לא הויה מחאה מאחר (א) שמודה בו שאוכל עכשיו מן הקרקע מן הדיון דלא הויה מחאה אלא כגמרת רצן ישראל (פ"ג ה"ג) א"ר אלעזר אפי' שתי אכסמיות כגון שלומי ונצורו והירדן מפסיק ביניהם עומד ורואה אחד משוק שדה שלו אינה חוקה עד שיהא עמו צאונה העיר וצאונה המדינה רב אמר עיקר חוקה הכנסת פירות דאפי' ראהו חורש וקוצר ומעמדי דאז וזורה וזכור ולא ראהו מכניס פירות אינה חוקה עד שיראהו מכניס פירות: **בתנאי' שלש ארצות.** בארץ ישראל: **לחוקה** זו מוז לענין חוקת שלש שנים כדמפרש ואזיל: **היה.** צעל הקרקע ציהודה והחזיק בגליל שהיה הקרקע בגליל והחזיק בה אדם שלש שנים בלא מחאה אינה חוקה כדמפרש טעמא בגמרא דסתם יהודה וגליל כשעת חירוס דמי שאין שירות מלויות מוז לזו ולא הויה מחאה צעל הקרקע מחאה שהרי אין מי שיגיד לו למחזיק שמיחה זה וזהר בשטרו דהא אין שירות מלויות הלכך כיון דלזיו יכול למחות אע"ג דלא מיחה לא הפסיד בשמיקמו והיה לו לה המחזיק לזיור בשטרו שהרי יודע שאין צעל הקרקע יכול למחות: **עד שיהא עמו צמדינה.** כגון שהיה ציהודה צעיר אחת והחזיק ציהודה צעיר אחרת דכיון דשירות מלויות הוה ליה למחויי ומדלא מיחה הפסיד: **א"ר יהודה לא אמרו שלש שנים כו'.** לחלוק צא וזומר דאין לחוקות לחוקה דהיה בגליל והחזיק ציהודה הויה חוקה ואפילו היה באכסמיה שהוה רחוק מהלך שנה מארץ ישראל והחזיק בארץ ישראל הויה חוקה שהרי לכן האריכו שני חוקה זמן מרובה של שלש שנים כדי שיעור שאם היה באכסמיה ואם יחזיק זה בקרקע שלו שנה ובתוך שנה ראשונה ילא הקול ילכו בשנה שניה ויודיעוהו וצעל הקרקע ולשנה שלישית יבא וימחה ובגמרא (נ"ט) מפרש אי צעיר ר' יהודה מחאה בפניו או לא ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מציתו ולפי ההוה תקנו וטעמא דר' יהודה לא משום דתלת שנין מיזדהר איניש בשטריה אלא כדמפרש כדי שיהא כו' וטעמא דחוקה לדידיה דלא שזיק איניש דאכלוהו לארעיה בלא רשותיה ואפילו שעה אחת ושזיק אלא לכן האריכו שלש שנים שפעמים היה המעבר רחוק אבל אי הוה המעבר צעיר הוה חוקה מיד כדאמר' לקמן בפירקין (מ"א): **גב' מאי קסבר הוה קמח.** דר' יהודה: **אי קסבר מחאה.** שמוחה צעל הקרקע במחויי אפי' שלא בפניו כגון ששניה דרין צעיר אחת ומיחה בפני שנים של שלש שנים שיהא עמו צמדינה אחרת דכיון ששניה צמדינה הויה מחאה אפי' ששנים צעיר אחת: **אפי' יהודה וגליל נמי.** היה ציהודה והחזיק בגליל מיהו מחאה: **ואי קסבר לא הויה מחאה.** דקמתי ציהודה והחזיק בגליל אינה חוקה: **אפי' היה צמדינה והחזיק ביהודה.** צעיר אחרת נמי לא מיהו מחאה ואמאי קמתי עד שיהא עמו צמדינה: **ומ"ש יהודה וגליל דנקט.** דכיון דבשעת חירוס מיירי הוה הדיון לכל המלכות שיש חירוס בין זו לזו והכי הוה ליה למיתני כל הארצות לחוקות לחוקה בשעת חירוס. ואית דמפרשי מ"ש יהודה וגליל דנקטו כיון דבשעת חירוס מוקמת לה מ"ש יהודה וגליל דלא הויה חוקה אפילו יהודה לא מיהו חוקה ואין נראה צעירי דאם כן הוה ליה למימר דלעיל אי הכי אפילו יהודה יהודה נמי לא ועוד דהכי מתוך ר' אבא בשעת חירוס שנו שיש מגרה בין המלכות אבל עיריות של מדינה ומדינה אין ציננות מגרה:

(א) ונעיל לה: וש"י,
(ב) כמות דף פ"א (א) [ס
ע"י] (ד) ש"י לעמוד
הקוים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולי לכורכמא:
(ב) שם דמיהו ובי הימא
הכי נמי מיקמי רבנן
מילתא: (א) שם במשה
עמו כמדיה א"ר יהודה
לכ"ל וזמית אחת נמקת:
(ד) שם ורבו ויודיעוהו:
(ה) רשב"א ד"ה דאי לא
תימא וכו' מאחר שהמחזיק
בו אב"ל: (ו) חוקה ד"ה קני
וכי שלא יכלו לא לחפור
לל:

מוסף רש"י

במישלם שניא אילן כו'.
דלא מיחו כהלאה אלא
לזוקק היינו פירות השנים
האלו צמעות הללו (ב"ב
י"ג) שלש ארצות לחוקה.
(ט) שם אילנות של א"י חסות
חלוקה זו מוז לענין חוקת
כאילו הן ארצות נכרות ואם
היה בן החזיק אחר חוקה
שם לו כמגמה אינה חוקה
(בבב"ב פ"ד) עד שיהא עמו
במדינה. או שניה בגליל
או שניה ביהודה ואפילו הן
בשתי עיריות (ט"ז) אפילו
יהודה וגליל נמי. הוה
ליה למחויי הכי דהיי ומדלא
מתי מיהו חוקה (ט"ז) אלא
קסבר מחאה שלא בפניו
לא הויה מחאה. עומ
אם היה צעיר אחת ומיחה
שלא בפניו כפי שנים עמד
המתה (ט"ז) אפילו יהודה
ויהודה. בשתי עיריות נמי
לא מיהו חוקה. דלא הוה
ליה למחויי שלא בפניו (ט"ז).
לעולם כו' הויה מחאה.
דמתוך כמחא אית ליה דמי
דמתי בלמחויי מנלו לחמתי
וצה הכי לאוה המחזיק והוה
ליה לאחזיקו בשטריה (ט"ז).
ומשחתי. דקמתי יהודה
וגליל לך. בשעת חירוס
שנו. דיכל לומר לא עכתי
לי מחאתו שאשמוע את שותה
(ט"ז). ומאי שנא יהודה
וגליל דקמתי. אם כי חירוס
נמי מעיר לעיר אפילו שני
עיריות בלחמה מדינה נמי לא
(ט"ז).

מוסף תוספות

א. (עד שייבש וכו')
אחרונים. עין רמב"ן.
ב. שלא לתת דבריהם
לשיעוריים. אבל למה שהוה
עמו בעיר וכו' לאלתר
הוה חוקה כראמרינן
בגמ' (מ"א). מ"ש"א.
ג. דפשיטא ליה דחוקה
שלא בפניו הויה חוקה
אפי' יהודה וגליל נמי.
רעני וינה.

(א) נראה דל"ל ולי לא מיתה
הו חוקה האילן דמחאה וכו'.